

<https://www.biodiversitylibrary.org/>

Öfversigt af Kongl. Vetenskaps-akademiens forhandlingar

Stockholm :P. A. Norstedt & Söner,

<https://www.biodiversitylibrary.org/bibliography/15534>

arg.29 (1872): <https://www.biodiversitylibrary.org/item/279720>

Article/Chapter Title: arktiska oligochaeter

Author(s): Eisen 1872

Subject(s): oligochaeta

Page(s): Title Page, Table of Contents, Page 1, Page 119, Page 120, Page 121, Page 122, Page 123, Page 124, Page 73

Holding Institution: Smithsonian Libraries

Sponsored by: Biodiversity Heritage Library

Generated 3 January 2021 11:48 AM

<https://www.biodiversitylibrary.org/pdf4/124011600279720.pdf>

ÖFVERSIGT

AF

KONGL. VETENSKAPS-AKADEMIENS
FÖRHANDLINGAR.

TJUGONDEÅRIGONDE ÅRGÅNGEN.

1872.

MED 15 TAFLOR.

STOCKHOLM, 1873.

P. A. NORSTEDT & SÖNER

KONGL. BOKTRYCKARE.

506.485

5966

INNEHÅLL.

Utförliga uppsatser äro betecknade med en asterisk.
De större hänvisnings-siffrorna angifva häfte, de mindre angifva sida.

ANDERSSON, ref. WAHLSTEDT, LAGERSTEDT och HELLBOM, reseberättelser	1: 1, 2.
—— ref. WITTRÖCK, om Gotlands och Ölands sötvattensalger....	1: 2.
—— ref. THEORIN, om växttrichomernas formförändringar.....	1: 2.
BERG, förevisar Ryska topogr. statistiska kartor.....	8: 1.
*BONSDORFF, om klotfällningen hos Lagopus och Tetrao.....	9: 7.
*BÄCKLUND, om plana kurvan af 3:dje ordningen.....	2: 109.
* —— om orten för ytors krökningscentra.....	8: 3.
*CEDERSTRÖM, entomologiska anteckningar.....	10: 17.
CLEVE, ref. IGELSTRÖM, om manganophyll i Vermland.....	3: 1.
—— ref. WITTRÖCK, om Gotlands och Ölands sötvattensalger.....	5: 1.
—— ref. PALMGREN, om svenska fosforitförande konglomerat.....	5: 1.
—— och HÖGLUND, om yttrium och erbium.....	5: 1, 6: 2.
—— och STYFFE, utlåtande om SALLERONS destillator.....	8: 1.
—— förevisar diamanter från Sydafrika och kalcedoner från Sydamerika	10: 1.
CRONQVIST, reseberättelse.....	10: 2.
EDLUND, ref. THALÉN, jordmagnetiska bestämningar.....	1: 1.
—— ref. FORSSMAN, jordmagnetiska observationer.....	1: 1.
* —— om de elektr. fenomenens förklaring genom ljus-ethern.....	1: 25.
—— och LILLIEHÖÖK, utlåtande om fysik. iakttagelser vid Sveriges Östersjökuster.....	2: 1, 10: 1.
—— ref. SUNDELL, undersökning om den elektr. induktionen.....	2: 2.
* —— om elektr. strömmar och krafter af olika slag.....	6: 3.
* —— om det galvaniska ledningsmotståndet m. m.....	7: 3.
* —— om den galvaniska strömmens kemiska verkan.....	7: 15, 8: 1.
—— ref. HOLMGREN K. A., om elektriciteten som kosmisk kraft.....	9: 2.
*EISEN, om några arktiska oligochæter.....	1: 119.
*FRIESEN O. von, anteckningar angående en Orca.....	10: 3.
*FÅHRÆUS, Coleoptera Caffrariæ. Longicornia.....	1: 45, 2: 29.
*GYLDÉN, beräkning af fyrars lysvidd.....	1: 71.
* —— om atmosfärens höjd vid olika årtider.....	2: 83.
—— ref. SCHULTZ, bestämning af en stjerngrupps stjernor.....	3: 2.
—— om ändringen i jordytans klimatförhållanden.....	5: 1.
—— om gången hos THEORELLS elektr. kronometer.....	6: 1.
—— om solvärmets intensitet på jordytan.....	6: 1.
* —— om fixstjernornas relativa medelafstånd.....	7: 27.
* —— om integration af differ. formler i störingsteorien.....	8: 35.
—— ref. MÖLLER A., elementer och efemerid för FAYES komet.....	9: 2.
—— meddelande om stjernfallet den 29 November.....	10: 1.
HELLBOM, reseberättelse.....	1: 2.
HILDEBRAND B. E. och TORELL, utlåtande öfver STOLPES ansökan om anslag.....	2: 1.
HILDEBRAND H., reseberättelse.....	10: 2.
HOLMGREN A. E., om ophionidsläktet Campoplex.....	1: 2.
* —— om Oedomopsis Rogenhoferi.....	2: 143.
* —— insekter från Nordgrönland.....	6: 97.
HÖGLUND och CLEVE, om yttrium och erbium.....	6: 2.
*IGELSTRÖM, manganophyll i Vermland.....	3: 63.
*KARSTEN, fungi in insulis Spetsbergen et Beeren Eiland.....	2: 91.

ÖFVERSIGT

AF

KONGL. VETENSKAPS-AKADEMIENS FÖRHANDLINGAR.

Årg. 29.

1872.

N° 1.

Onsdagen den 10 Januari.

I afseende på anordningen af Öfversigten af sina Förhandlingar beslöt Akademien af förekommen anledning, bland annat, att från och med innevarande år ingen afhandling, som till omfång antagligen kommer att öfverstiga halftannat tryckark, skall upptagas i denna Tidskrift, men att inlemnade afhandlingar af större omfång, hvilka icke anses böra tillhöra Akademiens Handlingar, skola införas i en särskild serie af afhandlingar med titel: »Bihang till Kongl. Vetenskaps-Akademiens Handlingar», äfvensom att detta Bihang skall tryckas i 8:o format samt utkomma i fria häften och band.

På tillstyrkan af dertill utsedde komiterade antogos följande afhandlingar till införande i Akademiens Handlingar: 1:o) Jordmagnetiska bestämningar i Sverige under åren 1869—1871, af ROB. THALÉN; 2:o) Observationer öfver jordmagnetiska horisontalintensiteten och inkvationen inom Vesterbotten och Lappland, af L. A. FORSSMAN.

Hr EDLUND redogjorde för innehållet af ofvannämnda afhandlingar af Hrr THALÉN och FORSSMAN. Densamma meddelade fortsättningen af sitt försök att förklara de elektriska fenomenen med tillhjälp af ljusethern*.

Hr ANDERSSON redogjorde för följande inlemnade berättelser om vetenskapliga resor, som med understöd af Akademien blifvit under sistlidne sommar utförda inom landet, nämligen: af Lektor L. J. WAHLSTEDT om en resa i Södra Sverige för in-

Öfversigt af Kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar 1872. N:o 1.
Stockholm.

Om några arktiska Oligochæter.

Af GUSTAF EISEN.

Taf. II.

[Meddeladt den 10 Januari 1872].

Då kännedomen om de arktiska ländernas oligochæter ännu är ganska ringa, eller rättare nästan ingen, torde hvarje bidrag till densamma vara utaf intresse, isynnerhet som oligochæternas utbredning och förekomst äro högst ofullkomligt bekant.

Under sistlidne sommars svenska expedition till Grönland och New-Foundland insamlades äfven några land-annelider. De insamlade individerna äro icke många och kunna på grund deraf på långt när icke lemna oss en fullständig upplysning om dessa länders oligochætfauna, men de arter, som anträffades, torde dock kunna ge oss ett någorlunda begrepp om densamma.

Hvad som isynnerhet är öfverraskande och i hög grad oväntadt att finna är den stora likheten, ja nästan fullkomliga öfverensstämmelsen mellan oligochætfaunan, så till vida som den är känd, på New-Foundland och i Skandinavien. Att vissa oligochæter äro kosmopoliter, är redan sedan länge bekant. Så t. ex. anföras *Lumbricus terrestris* och *communis* såsom funna i hela norra delen af det europeiska och asiatiska Ryssland ända bort till Boganida och Beringssundet. Läger man härtill, att dessa arter äro kända från större delen af det öfriga Europa, så ega de en i sanning ovanligt stor utbredning, och med kännedom häraf kunde man med en viss rättighet sluta till ett visst utbredningsförhållande hos de öfriga närstående arterna och släktena.

Oväntadt är dock, att den af Nord-Amerikas nordliga trakter, som nu blifvit undersökt, för så vidt som känt är, icke eger någon egendomlig oligochæt, samt att de arter, som blifvit iakttagna derstädes, i intet afseende avvika från desamma härstädes i Skandinavien funna. Enahanda är förhållandet med Grönland. Uti ett land med så arktiskt klimat, som detta, och dertill med så isoleradt läge, hade man med skäl kunnat vänta sig en sär egen oligochætfauna. De derstädes funna arterna äro visserligen icke flera än tvenne, men då bägge dessa äfven förekomma hos oss, samt åtminstone den ena i en stor del af Europa, torde väl denna omständighet peka på lagar för dessa djurs utbredning, hvilka ännu äro oss ofullkomligt bekanta.

De ifrån New-Foundland hemförda utgöras af tre arter *Lumbricus*, samt en art *Rhynchelmis*. De från Grönland: 1 art *Enchytræus*, hvilken jag ansett mig böra identifiera med den af RATZEL från Syd-Tyskland beskrifna *E. Pagenstecheri*, samt en art *Lumbriculus*, hvilka bägge äfven förekomma hos oss.

Det nordliga Skandinaviens Oligochætfauna är äfven nästan fullkomligt okänd, men efter all sannolikhet kunna högst få för dessa trakter egendomliga arter anträffas. Att den här nedan såsom ny beskrifna *Enchytræus Ratzeli* äfven förekommer på andra trakter kan med stöd af det ofvan sagda få anses åtminstone sannolikt, isynnerhet som dessa djurs förmåga att uthärda skilda länders olika klimat synes vara ganska stor¹⁾.

Förutom ofvannämde *Enchytræus*, hvilken endast är känd från Norge, äro de från New-Foundland och Grönland hemförda Oligochætterna följande:

¹⁾ Så t. ex. har en tropisk art af släktet *Megascolex*, till England införd med växtmylla — troligen från Indien, — i dess trädgårdar småningom acklimatiserat sig.

Som ett annat bevis på dessa djurs förmåga att tåla temperaturskilnader kan anföras, att man ofta under vackra vinterdagar finner vissa arter af släktet *Lumbricus* krypande omkring på snön.

Terricolæ.**Lumbricus terrestris LINNÉ (ad partem) 1758.**

Förek. New-Foundland: Topsail.

Anm. Lumbr. terrestris uppgifves af FABRICIUS från Grönland, men är sedan dess icke af någon naturforskare derstädes återfunnen. Enligt Adj. TH. FRIES förekomma, efter infödingarnes utsago, inga inhemska daggmaskar derstädes, endast stundom händer det, att sådana införas med jord från Danmark, men efter ett års förlopp visa de sig icke mera, utan utdö troligen under vintern.

Lumbricus rubellus HOFFMEISTER 1843.

Förek. New-Foundland: Topsail och St. Johns.

Fullkomligt typiska exemplar, hvilka till alla delar öfverensstämma med de skandinaviska. Denna art eger äfven en vidsträckt utbredning i åtminstone norra och mellersta Europa. I mellersta Norge går den af alla arter högst mot snögränsen.

Lumbricus puter HOFFMEISTER 1845.

Förek. New-Foundland: Topsail.

Endast ett individ.

Borsten sitta icke på fullkomligt lika afstånd från hvarandra, utan 2 och 2 något, ehuru föga, närmade hvarandra, isynnerhet på kroppens bakre del. Gördeln börjar med 26 segmentet och räcker öfver fyra segment, är föga framstående, undertill med en tydlig svulst på hvardera sidan.

HOFFMEISTER anför, att denna art endast uppehåller sig under murkna trästubbar och under bark, samt aldrig, såsom öfriga arter, nedtränger uti sjelfva jorden eller myllan. Detta gäller naturligen om individer, tagna i Tyskland, alldenstund han ej kände arten från något annat land. I sydliga och mellersta Sveriges provinser har jag funnit denna art på ofvannämnda vistelseorter och aldrig en enda gång i sjelfva jorden. I Norge vid Drammen fann jag dock flera exemplar under mossa på stenar och äfven i sjelfva myllan. Längre upp mot fjellen förekom den oftast uti jordtorfvor samt mellan växt-rötter, desto oftare, ju närmare man nalkades trädgränsen. Ofvan och strax under densamma fann jag den endast uti jorden, men aldrig i de der allt sällsyntare trästubbarne. På New-Foundland är den tagen tillsammans med *Lumbricus terrestris* och *rubellus* och förekommer med dessa uti sjelfva jorden. Det synes således som om arten uti ett kallare klimat småningom förändrat sin vistelseort och sitt lefnadssätt, då den, från att i Tyskland och södra Sverige endast förekomma i murkna trästubbar, på fjellen lemnat dessa och der uteslutande uppehåller sig i sjelfva myllan.

Limicolæ.**Rhynchelmis obtusirostris (MENGE) 1845.**

Syn.: 1845. *Euaxes obtusirostris* MENGE, Wiegmann's Archiv 1845, I pag. 31; tab. III.

Förek. New-Foundland: Topsail.

Ett ungt individ, endast 10 m. m. långt, tillhör otvifvelaktigt denna sällsynta, af MENGE först beskrifna art. Förut endast observerad i Preussen och Belgien, är den ännu icke anträffad i Sverige, der den dock sannolikt torde finnas.

Lumbriculus variegatus (MÜLLER) 1773.

Syn.: 1773. *Lumbricus variegatus* MÜLLER, vermium terrestrium et fluviatilium succincta historia, Vol. I, Pars II pag. 26.

Förek. Grönland: Godhamn. För öfrigt allmän i större delen af norra och mellersta Europa.

Enchytræus Pagenstecheri RATZEL 1868.

Syn.: 1868. *Enchytræus Pagenstecheri* RATZEL, Siebold & Kölliker: Zeitschr. für wissenschaft. Zoologie, Band 8 pag. 587.

» 1847. » *spiculus* LEUCKARF, Frey & Leuck.: Beiträge zur Kenntniss wirbelloser Thiere, pag. 150.

Corpus cylindricum, antice et postice attenuatum.

Lobus cephalicus antice attenuatus, a segmento buccali bene terminatus, margo autem inter ea segmenta superne visus inconspicuus.

Orificium oris duas partes marginis inferioris inter lobum cephalicum et segmentum buccale occupans.

Cingulum conspicuum, prominens, e tribus (11—13) segmentis confectum.

Segmentum anale postice attenuatum, truncatum, præanali aliquid longius, non circulariter rotundatum.

Cutis tenuis, subpellucida.

Setæ longæ, antice et postice recurvatæ, parum acuminatæ, omnes ejusdem fasciculi eadem longitudine. Numerus earum in quoque fasciculo

in adultis:

8, 9, 9, 8.

7, 8, 8, 7.

6, 7, 7, 6.

5, 6, 6, 5.

4, 5, 5, 4.

3, 5, 5, 3.

in pullis:

3, 4, 4, 3.

3, 4, 4, 3.

2, 3, 3, 2.

2, 2, 2, 2.

Segmenta in adultis 35—50, anteriora bene terminata.

Ganglion cervicale postice impressione conspicua.

Corpora perigastrii sublanceolata *).

Longitudo 12 m. m.

Latitudo: longitud. = 5 : 100.

Ehuru ofvanstående beskrifning i några få fall afviker från den af RATZEL (l. c. pag. 587) gifna, äro några skäl till artåtskilnad dock på intet vis för handen. Han uppgifver visserligen borstens antal i hvarje knippe till 6—10, men tager härvid troligen ej i betraktande, att i hvarje borstknippe på kroppens undra sida finnes i allmänhet ett borst mera än i de motsvarande knippena på kroppens öfra sida. Dessutom aftager borstens antal mer och mer ju längre man kommer från hufvudet mot bakre kroppsändan, så att här vid lag en minskning i borstens antal eger rum på tvänne sätt. Det samma är fallet hos de flesta af våra Enchytræusarter, ehuru detta af nämde författare uppgifves ega rum endast hos Enchytr. albidus HENLE (ibidem pag. 589).

Dessutom är vistelseorten för denna mask särdeles karakteristisk. Den uppehåller sig nämligen under multnande vattenväxter, då de öfriga arterna förekomma i sjelfva jorden eller ock, såsom Enchytr. galba, under multnande löf.

Förek. Grönland: Godhamn under tång på stranden.

Enchytræus Ratzeli NOB.

Corpus elongatum, cylindricum, antice et postice attenuatum, opacum. Lobus cephalicus a segmento buccali parum terminatus, margo autem inter illa segmenta valde conspicuus.

Orificium oris profundum et conspicuum, totum marginem inferiorem inter segmentum buccale et lobum cephalicum occupans.

Cingulum conspicuum, parum prominens, e tribus (11—13) segmentis confectum.

Segmentum anale præanali longius et latius, circulariter rotundatum, postice aliquid impressum.

Cutis dura, cerina, opaca.

Setæ latissimæ, parum vel non curvatæ, antice curvatæ, posticæ crassiores. Setæ fasciculorum extremæ crassissimæ longissimæque; mediæ minores; intimæ, quum adsunt, minimæ. Numerus earum in quoque fasciculo segmentorum anteriorum et posteriorum:

in adultis:	in pullis:
6, 7, 7, 6.	4, 5, 5, 4.
5, 6, 6, 5.	4, 5, 5, 4.
4, 5, 5, 4.	4, 4, 4, 4.
4, 4, 4, 4.	4, 4, 4, 4.

Segmenta in adultis 70—80, parum terminata.

Ganglion cervicale postice impressione nulla vel inconspicua.

Corpora perigastrii subcircularia.

*) Corpora perigastrii = Formelemente der Körperflüssigkeit (Ratzel). Lymphkugelchen (Leydig).

Longitudo 22 m. m.

Latitudo: longitud. = 3 : 100.

Förek. Norge: Tromsö, Flöjffjellet.

Denna art, genast vid första påseendet utmärkt genom sin i förhållande till längden ringa bredd, synes i afseende på borstens form och storlek öfverensstämma med den af D'UDEKEM (Bull. de l'Acad. Royale de Belg. 1854. Tome XXI, pag. 864) beskrifna *Enchytræus ventriculosus*, hvilken art den äfven i öfrigt kommer närmast. Hjerngangliet, hvilket är särdeles karakteristiskt, långsträckt och något uppsväldt, saknar den för föregående art egendomliga intryckningen i bakre kanten. Hudens ovanliga tjocklek och ogenomskinlighet är äfven utmärkande. I likhet med förhållandet hos föregående art äga de på undre sidan belägna borstknippena i allmänhet ett borst mer än de motsvarande knippena på öfre sidan, samt de bakersta segmenten färre borst än de främre.

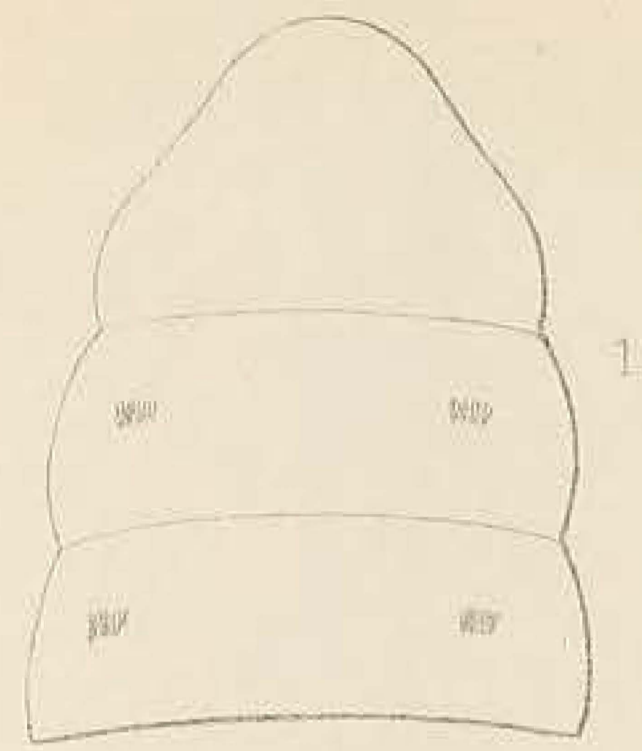
Explicatio figurarum.

Enchytræus Pagenstecheri RATZEL.

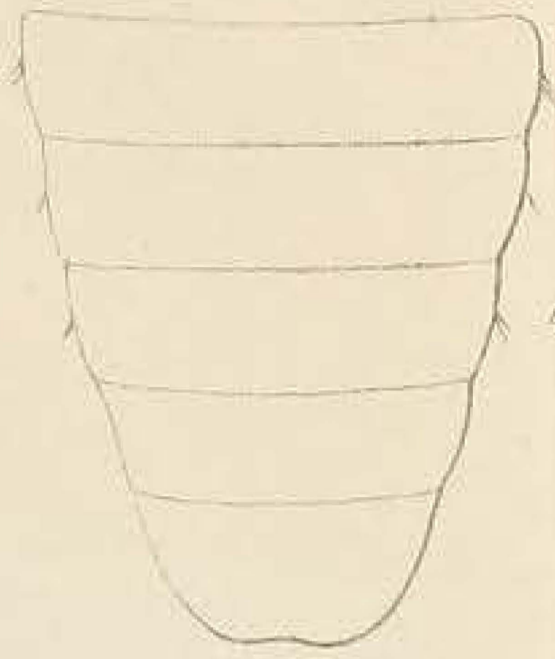
- Fig. 1. Corporis pars anterior dorsualis.
 » 2. » » » lateralis.
 » 3. » » » ventralis.
 » 4. » » posterior dorsualis.
 » 5. Seta (c:a $\frac{1000}{1}$).
 » 6. Ganglion cervicale.
 » 7. Corpus perigastrii.

Enchytræus Ratzeli NOB.

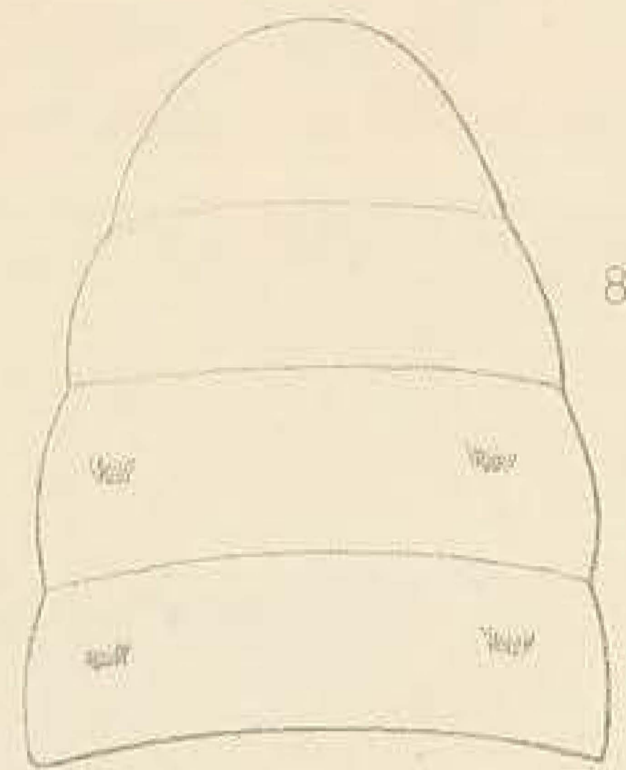
- Fig. 8. Corporis pars anterior dorsualis.
 » 9. » » » lateralis.
 » 10. » » » ventralis.
 » 11. » » posterior dorsualis.
 » 12. Seta (c:a $\frac{1000}{1}$).
 » 13. Fasciculi setarum (aucti).
 » 14. Ganglion cervicale.
 » 15. Corpus perigastrii.

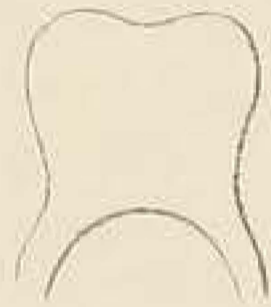
1.

4.

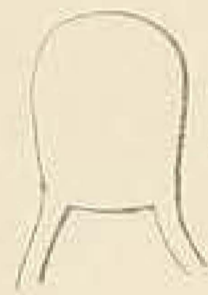
8.

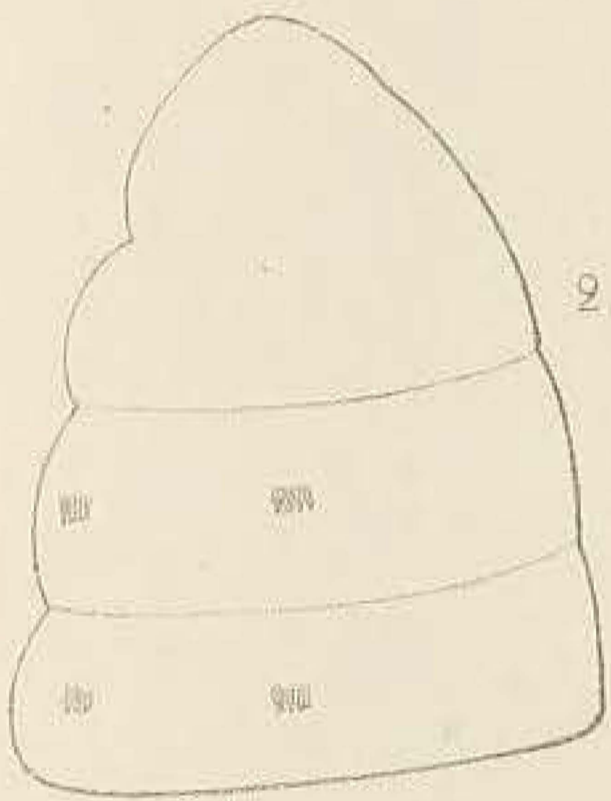
6.

7.

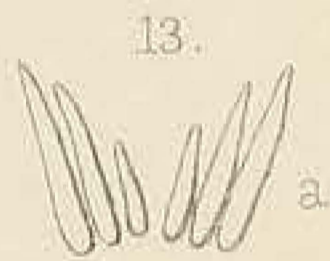
14.

9.

5.

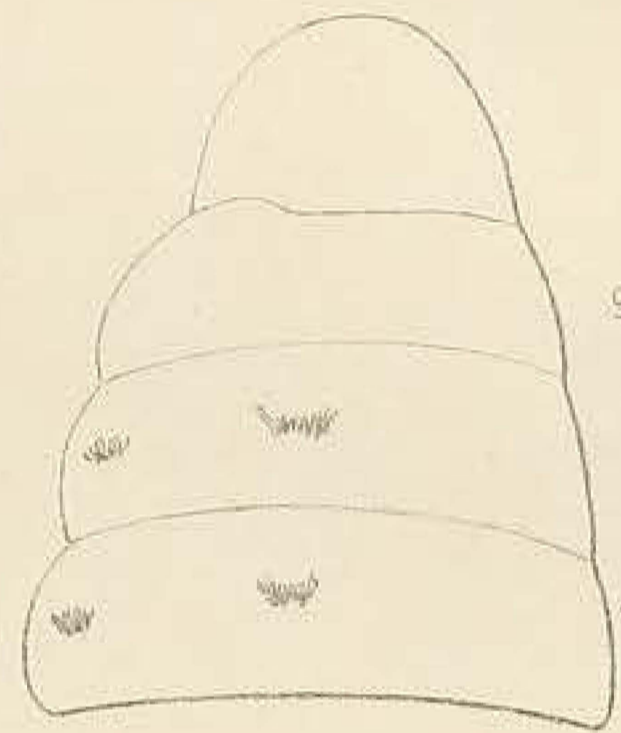

13.

a.

b.

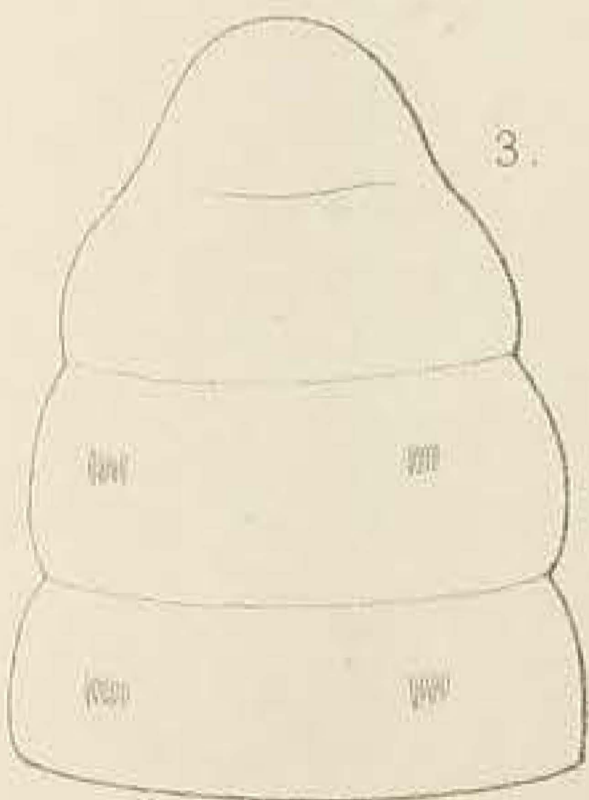
9.

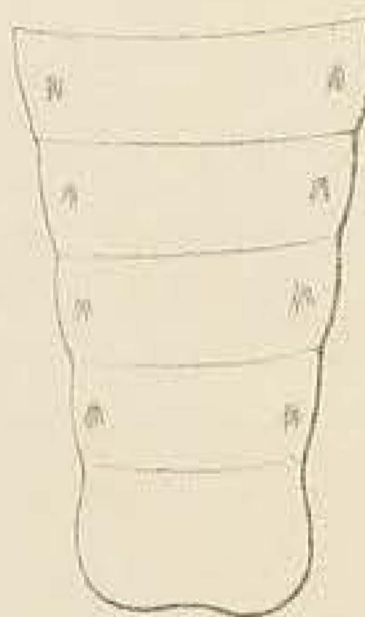
12.

15.

3.

11.

10.

Fig 1-7. Enchytræus Pagenstecheri Ratzel. 8-15. Enchytr. Ratzeli nob.